

Križna jama in Križna gora

Voda, razgled, romarji

Dostop: Kraška Križna jama (vhod pri 678 m), do katere pelje cesta, ki se ob kačipotu odcepi s ceste Bloška Polica - Lož, ni posebej opremljena za turistični obisk. Varuh jame in vodnik po njej, doma z Bloške Police, ali njegova ekipa lahko vsakogar pelje do prvega jezera po suhem, 250 metrov daleč. Tisti pa, ki so avanturistično razpoloženi in pri močeh, lahko napredujejo z njim še naprej z gumenjaki, posebej oblečeni, opremljeni z baterijskimi svetilkami, vsaj do 13. jezera, do Kalvarije. Pri tem morajo plovila prenašati iz jezera v jezero. Ogljed traja okoli pet ur. Križna gora (857 m) nad Križno jamo pa je dostopna vsakomur. Najkrajša pot je po cesti iz Loža do zaselka Sv. Ana (2,5 km), od koder je ob križevem potu na vrh manj kot pol ure prijetne hoje, ki je bolj sprehod kot vzpon. Jama in goro je primerno povezati v en izlet.

Naravne lepote 🍃🍃🍃🍃

Kulturno-zgodovinske znamenitosti 🍃🍃🍃

Katera od naših številnih kraških jam bi bolje kakor Križna jama ustrezala ljudskim bajanjem, da zemlja plava na vodi? Katera bolj prastarim strahovom, da v velikanskih podzemnih jezerih plava riba faronika, ki z udarci svojega repa sproža potrese; ali pa da v jezeru pod goro strašni zmaj samo čaka, kdaj bo lahko prebil steno, da bo poslal povodnji v doline? Sredi Križne jame, ko prenašaš gumenjak iz jezera v jezero, ko napreduješ mimo mnogih ovir v rovih, skozi ožine, čez navaljeno kamenje in sigaste pregrade, se ti kar vztrajno vsiljuje spoznanje, da so v pravljicah zrna resnice: voda zastaja in klokota po svojih tokavah, kar vidiš jo in kar slišiš, otipavaš, kako se dviga in spušča; kako prav z veseljem tudi zdivja. O tem v temnih, komaj slutenih prostorih ne more odločati samo fizika, se ti zazdi, ampak tudi njena muhasta sestra metafizika, ki je, kajpada, spajdašena s htonskimi, podzemeljskimi bitji. No, strah je odveč. Pri nas še nobenega jamarja in nobenega jamarskega gosta ni iznenada zalilo ali odplavilo iz odprte zemlje. Poleg tega

Obiskovalci Križne jame so očarani nad njenimi skritimi lepotami.

Sigasta usedlina v Križni jami, iz katere molijo lobanjske kosti in zobje jamskega medveda.

Portal romarske cerkve sv. Križa na Križni gori

šegavi notranjski vodnik vzbuja zaupanje. Prav nič ni podoben antičnemu brodniku, ki po reki Stiks pelje duše v Had.

Križno jamo odlikuje eden najdaljših jamskih sistemov v Sloveniji. Po podzemeljski lepoti jo nekateri jamarji postavljajo pred Postojnsko jamo in Škocjanske jame. Njeni rovi in dvorane merijo v seštevku 8230 metrov. Kadar je voda nizka – takrat pa je jama tudi najprimernejša za ogled – se po njej, sodeč po načrtu, ki ga je sestavil Matjaž Puc, drugo za drugim zvrsti 20 jezer. Najdaljše je 14. jezero, ki je dolgo 350 metrov, vendar precej ozko, od pet do deset metrov, kolikor je pač širok zemeljski rov. To jezero ima ponekod še suhe bregove, precej slabše pa je pri 12. jezeru, dolgem 250 metrov. Če jamar tam pade s čolna v vodo, bo moral plavati kar precej daleč; voda pa ima redkokdaj več kot 9 stopinj Celzija, piše Matjaž Puc.

Suhi del Križne jame, ki si ga je mogoče ogledati tudi v soju baterijskih svetilk, je znan že od konca 19. stoletja, ko so v njej izkopali okoli 2000 kosti, ki so pripadale približno stotim jamskim medvedom. Iz njih je Ferdinand von Hochstter za dunajski dvorni muzej leta 1878 sestavil dva medvedja okostnjaka.

Po vhodu, ki je trikotne oblike, spodaj širokem štiri metre, visokem pa pet metrov, se jama razširi v 10 metrov široko podorno Cerrarjevo jamo (po J. Zörrerju, ki jo je leta 1834 prvi opisal). Kmalu se pokaže kopasta kapniška gmota Čimboraso. Imenovalca je namreč spomnila na znani južnoameriški ognjenik. Morda ga je v jami zeblo, čeprav v njej ni pretirano mrzlo; 9 stopinj. Za Čimborasom je Medvedji rov. Na njegovih zasiganih stenah je še vedno videti obruse medvedjih krempljev. Pod njimi so sigaste usedline, v katerih je ostalo precej kosti jamskih medvedov. Z uranovo metodo so ugotovili, da je siga nastala pred 170 000 leti. V tej nepojmljivi razsežnosti časa strašni zmaj ni ničesar premaknil, le *Ursus speleus* je izumrl. Morda pa se je v bajeslovnem spominu ta orjaški medved ohranil kot zmaj?

Današnje rastlinstvo in živalstvo Križne jame je redko in revno; kakšen hrošček, pajek, bolj zablodeli kot domujoči netopir podkovernjak. Riba faronika, ki nas sprejme v vodnem delu jame, nima družabnic; še človeška ribica se raziskovalcem ni pokazala. Voda, ki v jamo priteka po tokavah z Blok in z Loškega polja, odteka pa proti kraškemu izviru Štebrški Obrh ob Cerkniškem jezeru (in jo potem takem lahko gledamo na koncu njenega toka kar s Tromostovja, zlito z Ljubljani), se že malce peni od nesnag. No, kdo bi ji v temi oporekal čistost, saj so na vrsti skupine bliskavih kapnikov, ki rastejo iz vode, recimo Beneški prstan ali Piratska ladja. To je čarobna ladja,

ki ni nikoli plula, ladja iz kamna in zraka. Zgradila jo je voda, ko je izdolbla rov in odtekla. Mogoče ji je pri tem pomagal strašni zmaj. Vmes je voda nakapala še veličasten stalagmit. Ribi faroniki je naklonila milijone let samote. Kdo ne bi v tolikšnem času vsaj nekajkrat trznil in izzval potresa?

Nazadnje pripešačimo in priplujemo do razvodja oziroma razrovja. Od leve in desne se od 13. jezera stikata dva rova. Levi se imenuje Blata in je poln nanosov

ilovice, v katero je vrezana struga potoka, velbana s kapniškimi tvorbami, desno pa Pisani rov, kjer je takoj na vrsti 14. jezero. Sega pod vrh Križne gore in se vleče naprej do dveh ogromnih kapniških dvoran z zelo lepimi stranskimi rovi. Lahko verjamemo, da se tu začinja jamarški paradiz, tisti pravi, ki je za izletnike prenaporen in prenevaren. Treba se je ustaviti in obrniti. Marsikomu se bodo od naporov in vlage že oglašale bolečine v križu. A Križna jama je najlepša tu, na zadnji postaji magične podzemne poti; treba si je vzeti čas za počitek. Na stičišču Blat in Pisanega rova strmimo v rastočo ali padajočo množico stalagmitov, stalaktitov in kapniških stebrov kot v nepozabne faronikine luske, ki se bleščijo iz vode. Brezčasne so, starejše kot križ. Imenujejo se – kako bi bilo drugače na koncu poti – Kalvarija.

Voda v jamo prenika naravnost z ovršja Križne gore, s še ene Kalvarije, ki stoji 200 metrov višje, na mestu izginulih prazgodovinskih naselbin, utrdb in svetišč, v bližini romarske cerkve. Lahko bi se pošalili, da je iz vseh stavb na gori zmeraj zamakalo v njihove kleti. Če bi nam pogled lahko preniknil iz podzemnih jezer navzgor skozi temne strope, bi lahko v dalj in šir videli po Notranjski. Pomislili bi, da je dežela podobna močno zgubani skorji kruha, ki ima pod seboj votlikavo sredico. Da je strašni zmaj v navpični smeri buhnil iz podzemlja. Seveda, saj iz zvonika cerkve sv. Križa molijo zmajeve glave. Samo začasno so se prelevile v antene GSM, RTV, Pošte in drugih zmajevih trikov. A kdo bi jih gledal, koga bi motile, če posije na človeka, ko prispe iz Križne jame, sonce? Ta bog nad vsemi zmaji zabada svoje žarke globoko, še skozi križne kosti. Tudi ta bog ima svoje katakombe.

Pogled z vrha Križne gore
na Lož in Loško dolino